

Jesaja

Komend seizoen gaan we op de Wijk-Bijbel-Kringen aan de slag met het Bijbelboek Jesaja. Het leek ons goed om, nadat we vorig jaar een jaar lang met eerste Petrusbrief bezig zijn geweest, nu een Bijbelboek uit het Oude Testament te nemen. Het zou goed zijn om het komende jaar het hele boek eens door te lezen. Temeer, omdat wij predikanten vaak selectief te werk gaan in het kiezen van hoofdstukken voor preken. Ook in het *boekje Jesaja beter begrijpen. Meer zicht op Gods hartⁱ*, wordt door de schrijver, ds. Niels de Jong, een keuze gemaakt. Hij heeft wel geprobeerd om het hele boek recht te doen. Dat betekent dat zowel bekende als minder bekende hoofdstukken langskomen.

Jesaja, de profeet

Jesaja ('JHWH is redding'), de zoon van Amoz, heeft als profeet gediend onder Uzzia (791-740), Jotham (750-732), Achaz (735-716) en Hizkia (729-687 voor Christus). In het sterfjaar van Uzzia (740vChr) wordt hij tot profeet geroepen. We lezen erover in het indrukwekkende hoofdstuk zes. Indrukwekkend, ook omdat de HEERE zegt:

*⁹Toen zei Hij: Ga en zeg tegen dit volk:
Luister voortdurend, maar u zult het niet begrijpen.
Zie voortdurend, maar u zult het niet opmerken.
¹⁰Maak het hart van dit volk vet,
en stop hun oren toe, en sluit hun ogen;
anders zullen zij met hun ogen zien, en met hun oren horen,
en met hun hart begrijpen en zich bekeren, en zal Hij hen genezen."*

Jesaja maakt duidelijk dat de HEERE anders is dan veel beelden die ik van Hem in mijn hoofd kan maken. De God van liefde is niet lievig. Het volk zal in ballingschap gaan, een nationale ramp zal zich voltrekken. Tegelijkertijd blijft de kernbelijdenis staan *"Want de HEERE, uw God, is een barmhartig God; Hij zal u niet loslaten, en u niet te gronde richten; Hij zal het verbond met uw vaders, dat Hij onder ede met hen gesloten heeft, niet vergeten"*.ⁱⁱ

Een profeet ziet wat anderen niet zien. Een profeet hoort, wat anderen niet horen. Een profeet roept, waar anderen denken *"Schreeuw niet zo..."*. Dat maakt eenzaam. Jesaja zal ook wel vreemd aangekeken zijn in de jaren dat hij *naakt en barrevoets* rondliep.ⁱⁱⁱ

We weten van Jesaja dat hij getrouwd was met een profetes^{iv} en twee zonen had met veelzeggende namen: Sjear-Jasjub, *een rest zal terugkeren* en Maher Sjalal Chasj Baz, *snelle plundering, haastige buit*.^v De kat van Corrie ten Boom kreeg dezelfde naam. Er zal vast wel eens een muis of vogel gevangen zijn.

Volgens Joodse en vroegchristelijke overlevering stierf Jesaja onder Hizkia's zoon en opvolger Manasse de martelaarsdood. Manasse haatte Jesaja omdat hij Jeruzalem met Sodom en Gomorra vergeleek^{vi} en de HEERE had gezien^{vii} en zaagde Jesaja in tweeën.^{viii} Hebreëen 11:37 zou op deze gebeurtenis wijzen.

Jesaja het boek

Het boek is te verdelen in drie stukken:

- A. Jesaja en zijn tijdgenoten (Jes. 1-39).
- B. Verlossing en herstel (Jes. 40-55).
- C. De bestemming van Gods dienaren (Jes. 56-66).

Het is ook daarom dat er wel gesproken is over meerdere Jesaja's. Het boek zou niet door één Jesaja geschreven zijn, maar door twee of drie Jesaja-en. Elie Wiesel zegt daarover: *“Alsof één niet genoeg was om het ons moeilijk te maken. Ze halen hun argumenten uit de verschillen in stijl en structuur van sommige hoofdstukken, en uit het feit dat de inhoud van het begin totaal niet strookt met die van het einde. En dus? Dus was het niet dezelfde persoon, zeggen ze. Hiertegen zouden rechtzinnige denkers kunnen inbrengen dat het, aangezien Jesaja slechts Gods woorden herhaalt, heel goed denkbaar is dat het Gods recht is tussen hoofdstuk één en hoofdstuk veertig van stijl en houding te veranderen”*.^{ix}

Jesaja en de christelijke gemeente

Komend seizoen zal vast wel iemand zich afvragen *“Waarom lezen we nu dit Bijbelboek?”* en zal iedereen zich afvragen *“Wat betekenen die woorden nou voor nu?”*. Wij leven immers in 2020, lang nadat Jesaja profeteerde. Daarom een paar dingen.

De profeten van het Oude Testament profeteerden allereerst in hun eigen tijd tegen de mensen van toen. Ze roepen in de meeste gevallen op tot bekering, tot een leven met de HEERE zelf. Zij spreken van oordeel en verlossing, van straf en herstel. Daarin zit een les voor ons. Bekering blijkt steeds weer nodig. Het is ook niet voor niets dat elke zondagmorgen de Wet voorgelezen wordt, terwijl je ook kan denken *“Dat weten we nu wel...”*.

Daarbij maken teksten als Jesaja 41: 23^x en 48:3-7^{xi} maken duidelijk dat de HEERE in tegenstelling tot andere 'goden' de toekomst voorzegt. Hij staat boven de wereldgeschiedenis en leidt die. Daarbij geeft Hij bij monde van Jesaja rijke beloften. De vraag die je daarbij kunt stellen is: *“Wat hebben die beloften ons nu te zeggen?”*.

Sommigen zeggen *“Niets, want het gaat over Israël, daar en toen”*. De historische uitleg gaat uit van een vervulling van de profetie in de eigen geschiedenis van de profeet, of kort daarna. Wat wij dan nu als onvervuld zien, dat is het vast niet; of wel, maar daar valt voor ons geen zinnig woord over te zeggen.

Anderen zeggen: *“Nee het gaat om het geestelijk-typologische”*. Dat wil zeggen: het gaat om de geestelijke lessen die wij uit Jesaja kunnen halen, waarbij dan een verbinding met de christelijke gemeente wordt gelegd. Zo wordt er gezocht naar geestelijke principes (zoals bekering en vergeving) en naar typologische overeenkomsten tussen Israël en de kerk.

Weer anderen kiezen voor een concreet aardse uitleg, waarbij het om een “letterlijke” vervulling van de beloften gaat. Wat nog niet vervuld is, zal vervuld worden. God doet namelijk wat Hij zegt. Wat nog niet vervuld is, zal in de toekomst vervuld worden. Zij zien dan ook toekomst voor Israël hier op aarde. Allerlei beloften kunnen wel gedeeltelijk vervuld worden in de kerk, maar er is ook nog een toekomstige geestelijke herleving van Israël.

Met name de laatste uitleg krijgt na de oprichting van de Joodse staat in 1948 weer veel aandacht. Een aandacht die er trouwens al veel eerder was. Papias (65-130), een van de eerste christelijke schrijvers na de apostelen en vriend van Polycarpus, die de apostel Johannes weer kende, beschrijft rond het jaar 110 op beeldrijke wijze het

toekomstige rijk van Christus. Volgens hem valt dit rijk in de eerste periode na de opstanding uit de dood^{xii}. Daarna zullen veel oudtestamentische profetieën in vervulling gaan.

Justinus Martyr ofwel Justinus de Martelaar (100-165) en Ireneüs (140-202) schrijven ook over een aardse rijk van de Messias. Zij verwachtten het Vrederijk waarvan Openbaring 20 spreekt, dat weer aansluit op Jesaja 11.

Echter met het uitblijven van Jezus' komst, dus met het uitblijven van de wederkomst, verandert het perspectief. Na Augustinus (354-430) wordt het rijk van Christus – het Duizendjarig Rijk – vooral betrokken op de periode van de kerk op aarde. Het messiaanse rijk van vrede en gerechtigheid is bij vooral het rijk van de christelijke kerk. Vanuit dit perspectief wordt er sterk gelet op de geestelijke vervulling van de profetieën in de kerk.

Het is deze visie die na hem gangbaar werd, ook in en na de Reformatie. Individuele Joden kunnen wel tot het geloof in Christus komen, maar voor Israël als volk zijn er in de meeste gevallen weinig of geen aparte beloften meer.

Ten tijde van de Nadere Reformatie komt hierin verandering. Denk bijvoorbeeld aan Wilhelmus á Brakel en zijn *Redelijke Godsdienst*. Later zal Da Costa zeggen “*Eerst een nationaal herstel, dan een geestelijk herstel*”. En weer later is daar iemand als Johannes de Heer. Bij hen worden de profetieën betrokken op de kerk, maar blijven toch in de eerste plaats aan Israël gericht.

Hervormd Vreeswijk College

De toekomstverwachting lijkt mij een mooi thema voor het Hervormd Vreeswijk College voor dit seizoen. Er zijn wel data vastgesteld, waarop de avonden plaats zouden kunnen vinden, maar ik vrees dat er vanwege de Corona maatregelen weinig van terecht zal komen. Er is dus nog niets vastgelegd. Laten we het daar dan ook maar over hebben op de 23^e, de eerste gezamenlijke Wijk Bijbelstudiekring in de Voorhof. In mijn hoofd heb ik namelijk wel een aantal thema's als “Toekomstverwachting in de Vroege Kerk” (Papias, Ireneüs), “Toekomstverwachting bij Augustinus”, “Toekomstverwachting ten tijde van de Reformatie (de Dopersen!)”, “Toekomstverwachting in de Nadere Reformatie”, “Toekomstverwachting ten tijde van het Reveil” en “Toekomstverwachting vandaag”. Met name dat laatste thema kan wel in twee of drie delen gesplitst worden, omdat er vandaag allerlei groepen zijn – soms met sektarische trekken – die net weer anders denken over zaken als de “*opname van de gemeente*”, “*de grote verdrukking*”, enzovoorts. Maar goed, graag zou ik dat op 23 september even kort willen bespreken op de gezamenlijke Bijbelstudieavond. Eén en ander hangt naast de mogelijkheden ook af van het animo dat er voor deze avonden is. Durven mensen wel naar de Dorpskerk te komen?

De 23e september zijn alle gemeenteleden van harte welkom! Dus ook zij die niet op een Wijk Bijbelstudiekring zitten en er ook niet op wensen te zitten. Dominee Rik de Pater zal dan het eerste hoofdstuk van het boekje van Niels de Jong bespreken dat handelt over Jesaja 1: “*God is een God van recht*” en waarover hij komende zondag ook zal preken.

Samen in Coronatijd

Het is goed om elkaar als gemeente rondom een open Bijbel te ontmoeten. Dat kan op een Wijk Bijbelkring, wat we dan ook van harte aanbevelen. We planden drie gezamenlijke avonden, al komen daarop ook kritische opmerkingen van mensen die liever toch in “kleinere kring” samen komen. Ook daarover zullen we het de 23^e

hebben. Daarbij dachten we: Waarom zouden mensen in deze tijd niet wekelijks, of twee wekelijks samen komen met twee of drie man, vrouw en samen de Bijbel opendoen? Het past toch bij het omzien naar elkaar? Waar samen de Bijbel geopend wordt, ontstaan verbindingen...

Een jaar Jesaja, op hoop van zegen!

Mede namens ds. Rik de Pater,

Ds. Gertjan Glismeijer

ⁱ Niels de Jong, *Jesaja beter begrijpen. Meer zicht op Gods hart*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2014.

ⁱⁱ Deut. 4:31.

ⁱⁱⁱ Jesaja 20.

^{iv} Jesaja 8:3.

^v Jesaja 7:3 en 8:1-3.

^{vi} Jesaja 1:10.

^{vii} Jesaja 6:1.

^{viii} Zie Pieter W. Van der Horst, *De profeten. Joodse en christelijke legenden uit de oudheid*, Amsterdam: Atheneum – Polak & Van Gennep, 2001. Vgl. ook Elie Wiesel, *Profetisch eerbetoon. Portretten en legenden*, Baarn: Gooi en Sticht, 2000.

^{ix} Wiesel, a.w., 177. Wetenschappelijker gaat M.A. Buitink-Heijblom te werk die in een hoofdstuk over “*Wie schreef het boek Jesaja?*” concludeert: “*De profeet Jesaja, de zoon van Amoz, is de auteur van het hele boek*”. Zie M.A. Buitink-Heijblom in A.G. Knevel, M.J. Paul (red.), *Verkenningen in Jesaja*, Kampen: Kok Voorhoeve, 1991, 16-23. Zo ook: M.J. Paul, G. Van den Brink, J.C. Bette (red.), *Bijbelcommentaar Hooglied – Jesaja, Studiebijbel Oude Testament, deel 9*, Veenendaal: Centrum voor Bijbelonderzoek, 2012, 114-137.

^x “*Maak de dingen bekend die hierna zullen komen, en wij zullen weten dat u goden bent*”.

^{xi} “³*De dingen van vroeger heb ik van oudsher verkondigd, uit Mijn mond zijn ze voortgekomen en ik heb ze doen horen. Plotseling heb ik ze gedaan en ze zijn gekomen. ⁴Omdat ik wist dat u hard bent, uw nek een ijzeren pees is, en uw voorhoofd van brons, ⁵daarom heb ik het u van oudsher verkondigd; voordat het kwam, heb ik het u doen horen, anders zou u zeggen: Mijn afgod heeft die dingen gedaan, mijn gesneden beeld of mijn gegoten beeld heeft ze geboden. ⁶U hebt het gehoord, aanschouw dit alles, en u, zou u het dan niet verkondigen? Van nu af aan doe ik u nieuwe dingen horen, verborgen dingen, die u niet geweten hebt. ⁷Nu zijn ze geschapen en niet van oudsher; vóór deze dag hebt u er ook niet van gehoord, anders zou u zeggen: Zie, ik heb ze geweten.*”

^{xii} Vgl. 1 Kor. 15:23.